

לג מעם שמברכין שלא עשני גוי ואינו מברך (ו) שעשני יהודי, לפי שאינו נכון לברך על עשיית האדם משום שנוה לאדם שלא נברא כלל, ואי מברכין שעשני ישראל היה משמע דטובה לאדם שברא הקב"ה אותו, לכן מברכין שלא עשני גוי, השתא שנבראתי בעל כרחי, ברוך המקום שלא עשני גוי (ב"ח), ועיין מיא סימן מ"ז ס"ק י' דהברכות שלא עשני גוי ושלא עשני עבד מברכין על יציאת נשמתו בלידה שלא נדבק בה נשמות עכו"ם או עבד, אי"כ גם גר יכול לברך כן ע"ש:

לד מעם שהאשה מברכת שעשני כרצונו, מפני שהיא כמי שמצדיק את הדין על הרעה הבאה עליו (אבודרהם):

לה עוד מעם, דאיתא בברכות דף ס"א ע"א, ר' אבהו רמי, ב' זכר ונקבה בראם וכי כי בצלם אלקים עשה את האדם, הא כיצד, בתחלה עלה במחשבה לברוא ב', ולבסוף לא נברא אלא אחד, ע"כ, וא"כ לפי' אח"כ כשלקח הש"י את הצלע וברא ממנה

קונטרס אחרון

דממלא להו באספרקמי ומגדי, עוד כתבו הפוסקים דמנין הקוראים העולים בשבת שמברכין לפניהם ולאחריהם והציבור מכוונים ועונים אחריהם אמן גם כזה משלימין מאה ברכות. וזה האלף לך שלמה היינו שבכל יום נותנים להשי"ת אלף זהובים בזה שאנו מברכים בכל יום מאה ברכות וכל ברכה שוה עשרה זהובים. ומא ת"ס היינו אותן עשרים ברכות החסרים בשבת שעולים למנין מאתים, עשרים פעמים עשרה, לנוסרים את פ"ו, יכולים למלאות בפירות ומיני מגדים, גם יש עוד תקנה, היושבת בגנים, היינו כנסת ישראל שיושבים בבתי כנסיות, חברים מקשיבים לקולך השמיעני, מכוונים לצאת בברכות השומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרות בתורה והם עונים אמן וגם כזה ממלאים המאה ברכות:

לג (ו) שעשני יהודי, בספר ברית אברם (יתרו) פי' בשם מוהר"ר יצחק חר"י פ' ילקוט ראובני התמי', כששמע משה אנכי ולא יהיה לך היה מברך ברוך שלא עשני גוי ע"כ, ע"ד שהקשו המפרשים למה אמר אשר הוצאתיך מארמ"צ ולא אמר אשר בראתיך, ותירצו משום דטוב לאדם שלא נברא משנברא לך לא אמר אשר בראתיך, והנה הפוסקים הקשו ג"כ על ברכת שלא עשני גוי למה אין מברכין שעשני ישראל, ותירצו ג"כ כתירוץ הנ"ל משום דטוב לאדם שלא נברא כו' לכן מברכין ברוך שלא עשני גוי, וז"ש כששמע משה אנכי כו' אשר הוצאתיך, וקשה, למה לא אמר אשר בראתיך, אע"כ צריך לומר דטוב לאדם שלא נברא משנברא, משי"ה היה משה גם כן מברך ברוך שלא עשני גוי ולא שעשני ישראל, משום דטוב לאדם שלא נברא משנברא (*). ועי' פרמ"ג סי' ו' סק"מ דראוי שלא לומר רק הש"צ הברכות משום יוהרא:

(* וראיתי' בספר אחד שפי' המדרש עפ"י מה שדרשו חז"ל עה"פ, ועתה הניחה לי וגו' ואעשה אותך לגוי גדול, כי משה טען להקב"ה גבי חטא עגל שלא יכול ללכות את ישראל כי כבר הבטיח לאבות שירבה זרעם, והשיבו הקב"ה, ואעשה אותך לגוי גדול" ובוה יקיים הבטחתו, והנה מצינו שמשל למד סניגוריא על ישראל בטענת לי אמרת ולא להם שאמרת, "אנכי ד' אלקיך" בלשון יתיר, וזהו כונת המדרש כששמע משה אנכי ד' אלקיך בלשון יתיר ויהי לו דרך ללמד זכות על ישראל וע"כ בירך ברכת שלא עשני גוי, ר"ל שלא יצטרך הקב"ה לעשות אותו לגוי גדול כי יוכל לקיים הבטחתו בישראל שירבה זרעם, והי' כ"כ אוהב ישראל עד ששמת וברך ברכה:

ובספר דברי קהלת כתב דלכך אסו"ל [מנחות מ"ג ע"ב] לברך שעשני ישראל ולא בלשון שלילה כעבד ואשה, כי לא תתכן מלת גוי בלה"ק על מי שאיננו מישראל כי נמצאת בהיפך על ישראל לבד בשמואל ב' ו' כ"ג, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ובמקום שרצו לאמרה בתפלה בסובן הנ"ל תקוה בלי רבים וסמכוה למלת הארצות ככתפלת ישמת משה, ולא נתתו לגויי הארצות, ובתפלת עלינו, שלא עשנו כגויי הארצות, אבל ביהודי מצאנו לשון עשייה לגוי, לברכה, ואעשך לגוי גדול, ואעשה אותך לגוי גדול" וגם מלת נכרי איננה מיוחדת למי שאיננו מישראל כי גם מי שאיננו ממשתחו נקרא כן כמ"ש (בראשית ל') הלא נכריות נחשבנו לו. ע"כ בתרו בלי מבורר שעשני ישראל: